

Nr 21/1968-69.

LAGUTSKOTTETS betänkande nr 21/1968-69 med anledning av Ålands landskapsstyrelsens framställning till Ålands landsting med förslag till landskapslag om ändring av landskapslagen angående Ålands lyceum. (Nr 42/1968).

Med anledning av ovannämnda framställning, varöver Landstinget inbegär utskottets utlåtande, får utskottet, som i ärendet hört lagberedningssekreteraren Sune Carlsson, äldre landskapssekreteraren Jan-Erik Lindfors, rektor Börje Karlsson, föräldrarådets ordförande, vicehärads-hövding Stig Lundqvist, samt representanterna för skolans elevråd, skol-leverna Bodil von Schantz, Marita Karlsson och Rainer Rauhala, och nottagit ett skriftligt utlåtande av lagfarna skolrådet Toivo Aattonen, fördsamt anföra följande:

Landskapsstyrelsens förslag syftar huvudsakligen till att i skolans förvaltning skapa ett nytt organ, direktionen. varigenom dels vissa av landskapsstyrelsens uppgifter skulle överföras på denna, dels skolans elever medgivas en viss insyn i skolans förvaltning. Utskottet finner dessa syftemål utgöra eftersträvandvärda förbättringar. Däremot kan utskottet icke omfatta förslaget på ett flertal väsentliga punkter. Förslaget medför en viss överorganisation genom att på direktionen närmast uppdragits konsultativa uppgifter i ärenden, som merendels fortsättningsvis skall slutligt avgöras av landskapsstyrelsen. Eleverna vid skolan har medgivits rätt att genom en representant närvara vid direktionens sammanträden, men denna representant har ej rösträtt, endast yttranderätt.

Utskottet anser dock, att förslaget om inrättande av en direktion som mellaninstans mellan läroverket och landskapsstyrelsen är ändamålsenligt. Därigenom kunde en avlastning av landskapsstyrelsens arbetsbörda åstadkommas samtidigt som ett förvaltningsorgan skulle skapas, som mera ingående kunde ägna sig åt skolans verksamhet och förvaltning. För att vidareutveckla denna tanke bör dock direktionen givas större beslutanderätt i frågor, som kan avgöras slutligt på denna nivå. Härigenom blir likväl föräldrarådets roll mycket ringa. Utskottet har ansett, att föräldrarådet inte mera behöves för skolans förvaltning, då elevernas föräldrar och eleverna själva är representerade i direktionen. Dessutom har under senaste tid ett nytt kontaktorgan skapats genom Föreningen Hem och skola, som på ett aktivt sätt förmedlat diskussioner mellan föräldrar och lärare.

Beträffande elevernas deltagande i skolans förvaltning har utskottet ansett, att eleverna borde representeras av två valda medlemmar, som

bör ha rätt att deltaga i alla beslut, som inte förutsätter uppnådd myndig ålder. Däremot måste en åldersgräns dragas vid 15 år, då den straffrättsliga ansvarigheten begynner. Det synes också utskottet ändamålsenligt att rösträttsåldern för eleverna fastställas till 15 år, då en viss mognad bör krävas. Då elevrådet inte kan betraktas som en lagfäst institution och då ett regelrätt valförfarande såväl är mera rättvisande än att elevrådet skulle utse elevernas representanter som också fostrande för framtida deltagande i allmänna val, har utskottet stannat för ett demokratiskt valsätt.

Lärarkårens representation i direktionen anser utskottet vara tillräcklig genom att rektor eller hans ställföreträdare inträder som självskriven medlem i direktionen. Det är i sådana fall brukligt att en alltför stark representation från lärarkårens sida undvikes för att ge det allmänna förvaltningsorganet en möjligast självständig ställning.

Enligt landskapsstyrelsens förslag skulle för läroverket gälla de i riket stadgade principerna för inrättande av parallellklasser, linjindelning och intagning av elever till läroverket, dock med en starkt begränsad rätt till avvikelser. Utskottet har inte funnit nödigt att fastställa dessa regler strängare än i gällande lag. För intagning av elever borde enligt utskottets uppfattning friare regler gälla. Inträdesprovet i dess nuvarande utformning och principerna för gallring bland inträdessökandena har tillkommit för att begränsa tillströmningen av elever i hela landet på grund av utrymmesbristen i många läroverk och på grund av de ökade möjligheterna till yrkesutbildning i anslutning till folkskolan. I landskapet ligger dock antalet lärdomsskoleelever väsentligt lägre än i genomsnitt i hela landet. Dessutom saknar de barn, som avvisats från läroverket, möjlighet att söka sig till något annat läroverk, då Ålands lyceum är det enda i landskapet, medan sådana inträdessökande i riket ofta har andra läroverk inom rimligt avstånd. Närmast med tanke på att till läroverket borde intagas ungefär samma antal elever varje år har utskottet förslagit, att direktionen skall få bestämma om intagning av i inträdesprovet underkända elever, om skolans utrymmen medger det.

Inom utskottet har också konstaterats, att inrättande av ett dubbelgymnasium i Ålands lyceum skulle möjliggöra inrättande av ytterligare lektorat, vilket vore till fördel för skolans undervisning. Utskottet anser det angeläget att landskapsstyrelsen överväger en sådan ändring av den aktuella landskapslagen. Ur kompensations synpunkt torde även kunna beaktas, att landskapets folkmängd skulle förutsätta ett större elevantal i gymnasiet, som redan haft parallellklasser inrättade, om

också inte i alla gymnasiets klasser samtidigt.

x x x x x x

Utöver av utskottet föreslagna redaktionella ändringar och de redan allmänt berörda ändringarna har följande ändringsförslag införts:

10 §. Den av landskapsstyrelsen föreslagna avfattningen har omarbetats och då 10a § i landskapsstyrelsens förslag, gällande föräldrarrådet, föreslagits utgå, har utskottet uppdelat stadgandena i 10 § i två paragrafer. Bestämmelserna har dessutom kompletterats med bestämmelser om valet av elevernas representanter, om jäv för direktionens medlemmar och om fattande av beslut i direktionen.

10a §. Utskottet har så långt det varit möjligt begränsat ärendenas vidarebefordran till landskapsstyrelsen för att minska dennas arbetsuppgifter i samband med läroverkets förvaltning. Utskottet anser, att också behandlingen av de i landskapets ordinarie budget upptagna läroverksunderstöden (5 Ht.XIII:8) kunde behandlas slutligt av direktionen, men har detta icke av tekniska skäl kunnat genomföras i detta sammanhang, då stadgandena härom ingår i en separat landskapslag. Utskottet förutsätter att landskapsstyrelsen ägnar denna fråga uppmärksamhet.

14 §. I riket har genom lagändring (FFS 64/64) kretsen av lärare, bland vilka rektor och prorektor utses, vidgats till också lärare med fullmakt. Utskottet anser att denna ändring bör genomföras i landskapslagen. Då i undantagsfall såväl rektor som prorektor kan drabbas av jäv i ett ärende eller annars vara förhindrade att taga befattning med rektors uppgifter, anser utskottet att i sådant fall den i tjänsten äldste läraren bör träda i rektors ställe.

23 §. Vid tillfälligt förhinder för lärare, såsom kortvarig sjukdom eller resa till annan ort, skall rektor enligt gällande stadganden med hjälp av läroverkets övriga lärare söka ordna undervisningen tills vikarie kan förordnas. Då det är förenat med betydande svårigheter att omplacera lektionerna på detta sätt, föreslår utskottet att också utomstående lämpliga personer kunde få anlitas i sådana fall.

26 §. Utskottet anser, att frågor om oriktig bedömning av elev eller felaktigt avvisande av elev vid intagning till läroverket i första hand borde behandlas av direktionen, som dock skulle underställa frågan landskapsstyrelsens avgörande. Detta förfarande bör uppenbarligen inte hindra en ändringssökande att vända sig direkt till landskapsstyrelsen, men denna bör i sådant fall överstyra ärendet till direktionen för inledande undersökning.

30 §. Stadgandet i 2 mom. om att direktionen skall besluta, huru tidigt på dagen undervisningen skall börja, finner utskottet obehövt,

då direktionen enligt 10a § 1 mom. 5 punkten fastställer läsordningen. Då utskottet inte önskar kalla direktionens övervakning av skolan för inspektionsrätt, har utskottet i konformitet med 10a § 1 mom. 2 punkten uteslutit stadgandet härom i denna paragraf.

31 §. Utskottet föreslår, att ändringsförslaget beträffande denna paragraf utgår liksom stadgandet i lagens ingress om upphävande av 6 § med hänvisning till vad ovan anförts i den allmänna motiveringen.

Slutstadgandet. Då det är osäkert om lagen hinner träda i kraft den 1 juli 1969 har utskottet föreslagit, att den skall träda i kraft vid publiceringen och torde det därmed bli möjligt att tillämpa den från början av läsåret 1969-1970.

Med hänvisning till det ovan anförda får utskottet vördsamt föreslå,
att Landstinget måtte antaga lag-
förslaget med följande ändringar:

L a n d s k a p s l a g

om ändring av landskapslagen angående Ålands lyceum.

I enlighet med Ålands landstings beslut upphävas (uteslutn.) 13 § 5 mom., 19 § och 30 § 1 mom. (utesl.) landskapslagen den 18 mars 1953 angående Ålands lyceum (11/53), samt ändras 8, 10, 11 §§, 13 § 1 och 7 mom., 14 § 2 och 3 mom., 17 § 2 mom., 23 § (utesl.), 24 § 2 mom., 26 §, 29 § 2 mom., 30 § (utesl.) 3 mom., (utesl.) och 32 §, av dessa 8 och 10 §§ sådana de lyda i landskapslagen den 6 juli 1966 (41/66), samt fogas till 1 § ett nytt 2 mom. varvid tidigare 2 mom. blir (utesl.) 3 mom., till 3 § ett nytt 2 mom., till 5 § ett nytt 2 mom. och till 24 § ett nytt 3 mom. samt till lagen en ny 10a § såsom följer:

10 §.

Läroverket förvaltas under landskapsstyrelsens överinseende av en direktion, som består av ordförande och sex medlemmar. Landskapsstyrelsen utser för två läsår i sänder fyra medlemmar, av vilka minst två böra väljas bland elevernas föräldrar. Bland de sålunda valda förordnar landskapsstyrelsen (utesl.) direktionens ordförande och viceordförande (uteslutn.). Såsom självskriven medlem i direktionen ingår läroverkets rektor eller den som vid förfall för honom träder i hans ställe. Eleverna äger till direktionen utse två medlemmar för ett läsår i sänder, valda såsom i 2 mom. stadgas.

Elevernas representanter i direktionen utses genom val, varvid 15 år fyllda elever är röstberättigade och valbara. Valet förrättas av en valnämnd, bestående av en lärare och två elever, Rektor utser valnämnd och övervakar dess verksamhet, Vid valet skall i tillämpliga delar iakta-

gas vad om allmänna val är stadgat såsom landskapsstyrelsen närmare föreskriver.

De på direktionen ankommande ärendena beredas och föredragas av rektor, som jämväl för direktionens protokoll.

Direktionen är beslutför, då fyra av dess medlemmar äro närvarande. Falla rösterna lika, skall ordförandens röst avgöra, dock icke i disciplinära ärenden, i vilka den lindrigare uppfattningen skall gälla som direktionens beslut.

Vad i allmän lag är stadgat om domarjäv skall äga tillämpning på direktionens medlemmar.

10a §.

Direktionen behandlar frågor angående läroverkets allmänna förvaltning, skötseln av skolans egendom och ekonomi samt undervisningens ordnande. I detta syfte bör direktionen:

1) efter lärarkårens hörande årligen utarbeta förslag till inkomst- och utgiftsstat för läroverket samt före utgången av augusti månad insända förslaget till landskapsstyrelsen;

2) på sätt direktionen finner lämpligt övervaka undervisningen och (utesl.) tillse, att undervisningsmateriel, arbetsredskap och andra inventarier skötas med omsorg och användas ändamålsenligt;

3) med beaktande av landskapsstyrelsens enligt 8 § fattade beslut fastställa tiderna för skollov; (utesl.)

4) antaga ordningsregler för läroverket; (utesl.)

5) på framställning av rektor fastställa läsordning för läroverket;

6) på grund av förslag, uppgjort av vederbörande klassföreståndare, (utesl.) behandla och avgöra ärenden angående nedsättning av eller befrielse från erläggande av terminsavgifter;

7) inom ramen för i årsstaten för landskapets enskilda medel anvisat anslag och i enlighet med av landskapsstyrelsen givna fördelningsdirektiv bevilja studiebidrag åtmindrebemedlade elever;

8) (utesl.) handlägga disciplinära frågor rörande lärare, som gör sig skyldig till försummelse eller förseelse eller visat sig olämplig för sin befattning, samt överstyra ärendet till landskapsstyrelsen för (utesl.) avgörande;

9) efter lärarkollegiets hörande (utesl.) besluta om relegation av elev för viss tid eller för alltid, dock så att beslut om relegation av elev för alltid (utesl.) skall underställas landskapsstyrelsen för (utesl.) avgörande;

10) (utesl.) till lärarkollegiet avgiva yttrande över (uteslutn.) förslag om sänkning av elevs uppförandevitsord i betyget;

- 11) till landskapsstyrelsen inkomma med yttrande om föreslagna nya läro- och kursböcker för (utesl.) läroverket;
- 12) till landskapets myndigheter avgiva infordrade uppgifter och utlåtanden; samt
- 13) avgöra ärenden, som icke anförtrotts annan myndighet och i övrigt bevaka läroverkets rätt och fördel.

ärenden, som nämnas i 1 mom. 13 punkten och vilka slutligt avgöras av direktionen, må elevernas representanter icke deltaga i fattande av beslut, om detta förutsätter rättslig handlingsförmåga.

11 §.

Rektor är närmast ansvarig för läroverkets verksamhet och för förvaltningen av till dess förfogande ställd egendom och penningmedel. Honom åligger särskilt:

- 1) att leda----(11 §)----- från skolarbetet;
- 10) att fastställa och övervaka byråpersonalens och den övriga tjänstpersonalens arbetsuppgifter;
- 11) att till ----(11 §)----- eljest föreskrivet.

13 §.

Såvida ej----(1 mom.)-----dess förhandlingar.

Av rektors yttrande skiljaktigt från kollegiets beslut, äger han rätt att senast inom 14 dagar efter beslutets fattande underställa ärendet, beroende på dess beskaffenhet, direktionens eller landskapsstyrelsens prövning.

14 §.

Rektor och prorektor utses av landskapsstyrelsen bland läroverkets med fullmakt eller förordnande försedda lärare, efter det direktionen och lärarkollegiet inkommit med yttrande i ärendet.

Rektor och prorektor förordnas (utesl.) för en tid av fem år och kunna efter denna period ånyo till befattningen förordnas. Efter en femårsperiod kan avsägelse av uppdraget dock beaktas. Vid jäv eller förfall för rektor och prorektor handhavas rektors åligganden av den i tjänsten äldsta ordinarie läraren. Avlider rektor----(2 mom.)----- prorektor förordnas.

23 §.

Tjänstledighet beviljas ----(1 mom.)-----av direktionen.

Under förutsättning----(2 mom.)-----landskapsstyrelsens avgörande.

Är lärare tillfälligt förhindrad att meddela undervisning, skall därom omedelbart anmälas för rektor, som efter omständigheterna äger ordna undervisningens handhavande med hjälp av läroverkets övriga lärare eller

genom inkallande av tillfällig ersättare, till dess möjligen erforderlig vikarie förordnats.

24 §.

Angående villkoren----(2 mom.)-----annat följer.

Direktionen må besluta, att utöver vid inträdesprov godkända elever skall intagas elever till sådant antal, som kan beredas utrymme.

26 §.

Angående elevs----(1 mom.)-----annat stadgas.

I beslut----(2 mom.)----- genom besvär.

Finner direktionen att bedömning är oriktig eller beslut angående elevs intagning i läroverket uppenbart felaktigt, äger direktionen hos landskapsstyrelsen göra framställning om att vederbörande lärare ålägges förrätta ny bedömning eller att landskapsstyrelsen skall bestämma vilket vitsord eleven skall erhålla eller att sökanden skall intagas i läroverket.

30 §.

(Uteslutning)

Landskapsstyrelsen, vederbörande föredragande eller av landskapsstyrelsen utsedd särskild inspektör äger verkställa inspektion av läroverket. (utesl.)

Denna lag träder omedelbart i kraft.

Därest av ----(slutstadgandet)----landskapets lagstiftningsbehörighet.

Mariehamn, den 18 mars 1969.

På lagutskottets vägnar:

Nils Dahlman

Rolf Sundman.

Närvarande i utskottet: ordföranden Dahlman, viceordföranden Persson samt ledamöterna Bertel Boman, Sundblom och Östling.